

به نام خدا

بررسی کتاب تفکر و پژوهش پایه ی ششم دبستان

تهیه کننده : سید حسین رضائی

هدف کلی کتاب

هدف کتاب تفکر و پژوهش در سال ششم این است که دانش آموزان با راهنمایی معلم خود به صلاحیت های زیر دست پیدا کنند .

- | | | |
|-----------------------------|---------------------------|------------------------------------|
| ۱- تخیل | ۲- حلّ مسأله | ۳- تفکر انتقادی |
| ۴- ابداع و خلق | ۵- تفکر سیستمی | ۶- پرسشگری |
| ۷- کاوشگری | ۸- هدایت مشاهدات | ۹- تحلیل |
| ۱۰- هدایت مشاهدات | ۱۱- قضاوت بر اساس مشاهدات | ۱۲- تصمیم گیری |
| ۱۳- قضاوت براساس نظام معیار | ۱۴- تأمل در خود | ۱۵- خود ارزشیابی براساس نظام معیار |

کسب این صلاحیت ها به معنی کسب هم زمان دانش ، مهارت و نگرش های مرتبط با یک موضوع است به طوری که به منش فرد تبدیل شود .

رویکرد کتاب

برنامه ی درسی تفکر و پژوهش بیش از اینکه یک برنامه ی آموزش مهارت تفکر باشد . دانش آموزان را به سمت کنجکاوی کودکانه سوق می دهد تا با استفاده از این کنجکاوی طبیعی کودکانه آن ها را در جست و جویانشان به دنبال معنا یاری نماید .

هدف کلی

کسب صلاحیت های پایه و صفات و ویژگی های منش تفکر

رابطه ی اهداف و انتظارات عملکردی

انتظارات عملکردی	اهداف
<ul style="list-style-type: none"> • شناسایی تفاوت‌ها، شباهت‌ها و رابطه‌ها • استفاده از زبان صحیح و دقیق برای توضیح ایده‌ها و تصمیم‌های خود • استنباط و نتیجه‌گیری از یافته‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> • توانایی استنباط، استدلال، و نتیجه‌گیری
<ul style="list-style-type: none"> • طرح پرسش‌های مناسب و تشخیص مسئله • شناسایی و تشخیص منابع و شیوه‌های مناسب جمع‌آوری اطلاعات • برنامه‌ریزی برای دستیابی به پاسخ سؤالات خود • کار بر روی اطلاعات و اندوخته‌ها برای تبدیل مجهول به معلوم 	<ul style="list-style-type: none"> • توانایی به‌کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخگویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق، خلقت.
<ul style="list-style-type: none"> • همفکری با دیگران در حل مسائل و مشکلات • رعایت آداب گفت و گو در اجتماع پژوهشی کلاس (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر و احترام به عقاید دیگران، انعطاف‌پذیری، حق‌طلبی و انصاف در گفت‌وگوها) 	<ul style="list-style-type: none"> • کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر
<ul style="list-style-type: none"> • ارزشمند دانستن مطالعه و پژوهش • اصلاح و ارتقای نگرش‌های خود نسبت به پژوهش و یافته‌های علمی 	<ul style="list-style-type: none"> • کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی
<ul style="list-style-type: none"> • سنجش اطلاعات، ارزیابی و به چالش کشیدن ایده‌ها و اعمال خود و دیگران • پیش‌بینی نتایج و پیامدها و بروز رفتار خردمندانه 	<ul style="list-style-type: none"> • توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن

اهداف و انتظارات عملکردی خاص

انتظارات عملکردی	اهداف
<ul style="list-style-type: none"> • به‌کارگیری مهارت‌های اجتماعی همدلی، توافق، مخالفت، مذاکره و گفت‌وگو 	<ul style="list-style-type: none"> • توانایی برقراری ارتباط فردی و میان فردی
<ul style="list-style-type: none"> • بررسی پدیده‌ها و روابط بین آنها • بررسی قوانین حاکم بر روابط بین پدیده‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> • توانایی درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش به عنوان آیات الهی
<ul style="list-style-type: none"> • استخراج معنا و مفهوم از تجارب خود • شناسایی راه‌های چگونگی یادگیری خود 	<ul style="list-style-type: none"> • خودیادگیری و خودسازی مستمر و مادام‌العمر
<ul style="list-style-type: none"> • بروز عمل اخلاقی در مراودات روزانه خود 	<ul style="list-style-type: none"> • شناخت و درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی و پرهیز از ردائل
<ul style="list-style-type: none"> • جانب‌داری از ارزش‌های دینی 	<ul style="list-style-type: none"> • فهم و جانب‌داری از ارزش‌های دینی

اهداف و انتظارات عملکردی مشترک

تم یا مضامین برنامه

برای دستیابی دانش آموزان به اهداف درس ها، در هر درس تم یا مضامینی در نظر گرفته شده است که همکاران گرامی باید در طراحی های آموزشی خود این مضامین را مد نظر قرار دهند.

- ۱- آرزوها - رویاها - امکانات - احتمالات
- ۲- به گونه ای دیگر دیدن وقایع و حوادث
- ۳- تضاد
- ۴- تعلق - جفت سازی (دسته بندی اشیا - واژه ها - معیارها و)
- ۵- تنوع - تفاوت
- ۶- روابط
- ۷- پدیده ها
- ۸- وقایع و داستان های تاریخی
- ۹- حوادث طبیعی - جغرافیایی
- ۱۰- زبان
- ۱۱- زیبایی - کمال
- ۱۲- طمع و بلندپروازی - کمال جویی
- ۱۳- علت و معلول - پیامدها
- ۱۴- کشف معانی
- ۱۵- ملاک - معیار - ارزش
- ۱۶- منطق - در جست و جوی معنا
- ۱۷- هویت

پرسشگری معلم

در پرورش تفکر مهارت های پرسشگری معلم نقش اساسی و محوری دارد.

پرسش ها بر دو گونه هستند :

- ۱- پرسش مستقیم : در این نوع پرسش مستقیماً هدفمان را بیان می کنیم .و پاسخ آن بصورت بلی یا خیر است .
- ۲- پرسش های غیر مستقیم : پرسش را طوری مطرح می کنیم که منتظر پاسخ های بسیاری هستیم .

انواع پرسش هایی که در کلاس تفکر و پژوهش مطرح می کنیم

- ❖ پرسش هایی که در آن از دانش آموز خواسته می شود سخن خود را بصورت واضح و روشن بیان کند .
- ❖ پرسش هایی که در آن از دانش آموز خواسته می شود استدلال ها و شواهد خود را بیان کند .
- ❖ پرسش هایی که دیدگاه های مختلف یک نفر را به یک موضوع ، یا دیدگاه های چند نفر راجع به یک موضوع را کشف می کنند .
- ❖ پرسش هایی که مفاد و پیامدهای یک نظر و روابط و علل آن را آزمایش می کند و در آن از دانش آموز خواسته می شود که نتایج یک نظر یا روابط بین وقایع و پدیده ها را توضیح دهد .
- ❖ پرسش هایی در مورد یک پرسش یا گفت و گو - در این حالت از دانش آموز می خواهیم پرسش یا گفت و گو را بصورت دیگری مطرح کند . ما با استفاده از این نوع پرسش به طرز تلقی دانش آموز پی می بریم .

در صفحه ی بعد با نمونه هایی برای هر کدام از این پرسش ها آشنا می شوید

مثال	نوع پرسش
<p>می توانی توضیح بیشتری بدهی؟ می توانی با مثال توضیح خود را کامل کنی؟ آیا منظور شما این است که آیا شما فکر می کنید این مورد مانند آن یکی است؟</p>	<p>پرسش های جوینده و وضوح</p>
<p>چرا اینطور فکر می کنی؟ چه دلیلی برای این نظر داری؟ شواهد شما برای این ادعا چیست؟ آیا این بدین دلیل است که آیا شواهد برای قضاوت کافی است؟</p>	<p>پرسش هایی که در مورد استدلال ها و شواهد پرسیده می شوند.</p>
<p>نظر شما در این مورد چیست؟ آیا به گونه ای دیگر هم می توان به این مورد (مسئله، واقعه، پدیده، ...) نگاه کرد؟ آیا دیگران هم مانند شما فکر می کنند؟ آیا با آنچه دیگران گفته اند موافقید؟ مخالفت شما برای چیست؟ آیا کسی نظر دیگری دارد؟ آیا دیدگاه های مختلف را بررسی کردی؟</p>	<p>پرسش هایی که دیدگاه های مختلف را کشف می کنند.</p>
<p>وقایع چه رابطه ای با هم دارند؟ چه چیز باعث شد این واقعه اتفاق بیفتد؟ چه خواهد شد اگر از آنچه گفتید چه نتیجه ای به دست می آید؟</p>	<p>پرسش هایی که مفاد و پیامدها را می آزمایند.</p>
<p>آیا می توان این پرسش را به صورت دیگری مطرح کرد؟ آیا می توان این پرسش را به چند پرسش دیگر تبدیل کرد؟ آیا در این پرسش اصل موضوع مطرح شده است؟</p>	<p>پرسش هایی در مورد یک پرسش یا گفت و گو</p>

شروع بررسی فعالیت های کتاب

قبل از شروع فعالیت ها باید عرض کنم که تمام درس ها اهداف مشترکی دارند که در ذیل بدان اشاره می کنم . و همکاران در تدریس هر کدام از فعالیت های کتاب باید این اهداف را جدای از اهداف هر فعالیت مد نظر خود قرار دهند .

- ✓ بتوانند آداب گفت و گو مثل رعایت نوبت ، کنترل هیجان – گوش دادن موثر – احترام متقابل به هم و عقاید یکدیگر را بحث ها رعایت کنند .
- ✓ پدیده ها و روابط بین آن ها را بررسی کنند .
- ✓ بتوانند اگر در بین پدیده های مختلف قوانینی وجود دارد آن ها را کشف نمایند .
- ✓ بتوانند از تجارب خود استفاده نمایند .
- ✓ بتوانند راه چگونگی یادگیری خود را یاد بگیرند .
- ✓ بتوانند مهارت های اجتماعی مثل همدلی – مشارکت – توافق – مخالفت – مذاکره و گفت و گو را بکار گیرد .

عنوان فعالیت: واژه های تصادفی

تدریس این فعالیت الزامی است .

تم یا مضمونی که باید مد نظر همکاران باشد : تعلق و جفت سازی

صلاحیت هایی که دانش آموزان در این فعالیت بدان می رسند : طبقه بندی – قضاوت و نقد – استدلال

زمان فعالیت : ۴۵ دقیقه شکل چیدمان کلاس : بصورت U شکل وسایل مورد نیاز : کتاب – تخته کلاس

اهداف فعالیت :

- ✓ شناسایی تفاوت ها – شباهت ها و رابطه ها
- ✓ بتوانند واژه های مورد نظر را طبقه بندی کنند .
- ✓ بتوانند با زبانی فصیح ایده ها و تصمیم های خود را بیان کنند .
- ✓ بتوانند اطلاعات را ارزیابی و ایده های دیگران را به چالش بکشند .

در این درس ابتدا از دانش آموزان می خواهیم کلمه ای را در ذهن خود در نظر بگیرند ، بدون اینکه کلماتی را بیان کنیم . بگذاریم دانش آموزان به سلیقه ی خود کلمه ای را در ذهن خود در نظر بگیرند .

در ادامه از چند تن از دانش آموزان که بهتر است از دانش اموزان خجول و گوشه گیر کلاس خواهیم کلمات مورد نظر خود را بگویند تا روی تخته کلاس بنویسیم . (۱۰ دانش آموز)

از دانش آموزان می خواهیم این ۱۰ کلمه را در جای خالی که در صفحه ی ۱ کتاب در نظر گرفته شده است بنویسند .

ابتدا از دانش آموزان می خواهیم بدون اینکه نظر هم گروهی های خود را بپرسد ، این ۱۰ کلمه را در سه دسته تقسیم بندی کند . همکاران در اینجا هیچ گونه اظهار نظری در مورد چگونگی تقسیم بندی کلمات نکنند . هدف این است که دانش آموزان بتوانند به توانایی درک پدیده ها

رویدادها و - توانایی استنباط - استدلال و نتیجه گیری برسد . در اینجا ممکن است برخی از کلمات را نتوان در هیچ گروهی طبقه بندی کرد
حالا از دانش آموزان بخواهیم که در گروه های خود در مورد تقسیم بندی هایی که انجام داده اند به بحث و گفت و گو بپردازند . و در مورد
طبقه بندی هایی که انجام داده اند به اجماع و توافق برسند . و در پایان نتایج بحث و تبادل نظر خود را در کلاس گزارش دهند .
از سایر گروه ها می خواهیم در مورد فعالیت دیگر گروه ها قضاوت کنند و نقاط مثبت و منفی آن ها را ذکر کنند .
در پایان همکاران عزیز از دانش آموزان بخواهد تا با کمک هم قسمت پایین صفحه ی ۲ را که به آداب گفت و گو در اجتماع اشاره دارد را
تکمیل کنند .

- ۱- هنگام گفت و گو به یکدیگر احترام می گذاریم .
- ۲- در هنگام گفت و گو هیجان خود را کنترل می کنیم .
- ۳- در هنگام گفت و گو نوبت را رعایت می کنیم .
- ۴- در هنگام گفت و گو به عقاید هم احترام می گذاریم .
- ۵- در گفت و گو ها انصاف را رعایت می کنیم .
- ۶- در گفت و گو ها سعی می کنیم انعطاف پذیر باشیم .

فعالیت : دیدن سرزمین های من

تم یا مضمون فعالیت : انتخاب - هویت

صلاحیت هایی که دانش آموز در این فعالیت بدان دست پیدا می کند : تصمیم گیری - استدلال - قضاوت

وسایل مورد نیاز : کتاب - تخته کلاس

شکل چیدمان کلاس : بصورت U شکل

زمان فعالیت : ۴۵ دقیقه

اهداف فعالیت :

- ✓ طرح پرسش های مناسب و تشخیص مسئله
- ✓ استفاده از بیان شیوا و رسا برای بیان ایده و نظر خود
- ✓ سنجش اطلاعات و ارزیابی و نقد و بررسی عملکرد دیگران
- ✓ همفکری و تبادل نظر در گروه و رسیدن به یک توافق

قابل توجه همکاران گرامی :

تصمیم گیری بر اساس تمایلات خود کار چندانی نیست ، تصمیم گیری زمانی دشوار می شود که خواسته باشیم بر اساس نظرات دیگران
تصمیم گیری کنیم یعنی نظر دیگران در تصمیممان مورد توجه قرار گیرد .

در این فعالیت گفت و گو در مورد دیدنی های کشور عزیزمان ایران و حتی مناطق دیدنی و ... بومی و محلی هر منطقه و درک هویت ایرانی
اسلامی هدف اصلی است .

در آغاز فعالیت به تصویری که در بالای صفحه ی ۴ قرار دارد اشاره می کنیم و از دانش آموزان می خواهیم که در داخل نقشه ی ایران تصویری چه جاهایی قرار دارد .

در ادامه متن پایین را خوانده و در مورد شرایط انتخاب برای دانش آموزان توضیح می دهیم که ما اگر برای خود انتخابی داشته باشیم قطعا سعی می کنیم در این انتخاب خواسته ها و علاقه ی خودمان را در نظر بگیریم . ولی هنگامی که خواسته باشیم برای دیگران تصمیم بگیریم باید خواسته ها و علاقه های دیگران را مد نظر قرار دهیم . حالا شما با توجه به متن بالا که یک مهمان خارجی دارد به کشور ما می آید و شما می خواهید او را به جاهای دیدنی کشورمان ببرید ، هر کدام نام سه شهر یا منطقه را انتخاب کرده اند در جدول بنویسند .

اکنون نوبت بحث گروهی رسیده است . از گروه ها می خواهیم با رعایت آداب گفت و گو در مورد شهرهای انتخابی خود بحث و گفت و گو کنند و به یک توافق برسند تا برای دیگر گروه ها بخوانند .

در ادامه شهرهای انتخاب گروه ها را بدون تکرار روی تابلوی کلاس یاد داشت می کنیم .

با کمک دانش آموزان کوشه گیر و خجول بصورت تصادفی نام یکی از شهرها را انتخاب می کنیم و از دانش آموزانی که این شهر را انتخاب کرده اند در مورد دلایل انتخابشان سؤال می کنیم .

این فعالیت دقیقا همسو با درس انتخاب در مطالعات اجتماعی است . در قسمت سوم گفت و گو کنید ما باید در انتخاب شهر یا نقاط ویژگی های مهمانمان را مد نظر قرار دهیم .

مراحل یک انتخاب خوب :

۱- تفکر در مورد انتخابی که داریم

۲- پرس و جو در مورد راه حل های مختلف

۳- انتخاب بهترین راه حل

حالا ما باید قبل از انتخاب شهرها درباره ی ویژگی های مهمانمان فکر کنیم .

برای این کار باید با خصوصیات وی آشنا باشیم . که با پرسیدن از خود وی یا دیگران می توانیم تا حدودی به خصوصیات وی پی ببریم .

ویژگی هایی که باید برای انتخابمان در نظر بگیریم .

۱- فرهنگ مهمانمان

۲- سلیقه و علاقه مهمانمان

۳- سن و سال مهمان

۴- مدت زمانی که در خدمتش هستیم

۶- میزان تحصیلات مهمان و

در پایان جدولی قرار دارد که از دانش آموز می خواهد پرسش اول درس را یک بار دیگر بررسی کند .

اطلاعاتی که پرسش در اختیار ما می گذارد :

۱- یک نفر مهمان داریم

۲- مهمان ما خارجی است

۳- شما باید راهنمای او باشید

۵- شما باید مناطقی که قرار است برود انتخاب کنید .

برای تصمیم گیری به چه اطلاعات دیگری نیاز دارید ؟

- ۱- از کدام کشور است .
 - ۲- مدت زمانی که میزبان او هستیم چقدر است ، چون باید با توجه به مدت زمانی که در اختیار داریم برای انتخاب شهرها تصمیم بگیریم ، آیا بطور مثال می شود در یک روز هم از اصفهان ، شیراز و مشهد دیدن کرد .
 - ۳- سلیقه و علاقه او را باید بدانیم .
 - ۴- سن و سال او را باید بدانیم .
 - ۵- جنسیت مهمان مهم است .
 - ۶- چه هدفی از سفر به کشور ما دارد .
 - ۷- چه میزان با کشور ما آشنایی دارد .
 - ۸- آیا خودش جایی را برای دیدن انتخاب کرده است .
 - ۹- بودجه و یا پولی که در اختیار داریم چقدر است .
 - ۱۰- نوع وسیله ی نقلیه ای که در اختیارمان قرار می گیرد چی است .
 - ۱۱- آیا خودمان در مورد شهرهای انتخابی اطلاعاتی داریم و آن شهرها و مناطق دیدنی آن را می شناسیم .
 - ۱۲- توانایی ما در راهنمایی مهمان چقدر است .
 - ۱۳- به چه امکاناتی نیازمندیم .
- حالا که ویژگی های مهمان را بررسی کردند از دانش آموزان می خواهیم در گروه های خود گفت و گو کنند تا اگر لازم شد تغییراتی در شهرهای انتخابی بدهند .